

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen tilojen käytön toimenpideohjelma 2025-2030

Sivistyslautakunta 24.09.2024 § 86
650/12.00.00/2024

Mäntsälän kunnan sivistys- ja hyvinvointipalveluiden käyttämien kiinteistöjen kokonaistarkastelua on tehty vuosien 2023 ja 2024 aikana. Vuonna 2023 tilattiin Finnish Consulting Groupilta (FCG) strateginen tilaselvitys. FCG:n strategisen tilaselvityksen tehtävänanto oli tarkastella Mäntsälän kunnan päätöksentekoa varten sivistys- ja hyvinvointipalvelujen rakennuksia sekä niihin liittyviä toteuttamismahdollisuuksia seuraavista näkökulmista: rakennusten hyödyntämispotentiaali pedagogis-toiminnallisesta näkökulmasta, mahdollisten muutosratkaisujen toteuttaminen, arvioida tarkastelun kohteena olevien palvelujen sijoittumista nykyisiin kiinteistöihin ja uudisrakentamistarpeita sekä optimoida tilatarpeet kestävästi suhteutettuna arvioituun palvelutarpeeseen.

Strategista tilaselvitystä tarkennettiin Mäntsälän kunnan omalla tilatarveselvityksellä. Jatkotyöskentelyä ohjasi kunnanhallituksen nimittämä ohjausryhmä. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi kunnanhallituksen puheenjohtaja Tapio Havula. Ryhmään kuuluivat myös kunnanvaltuuston puheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen, sivistyslautakunnan puheenjohtaja Matti Virpiaro, hyvinvointilautakunnan puheenjohtaja Pauli, Goltz, tekninen ja elinvoima lautakunnan puheenjohtaja Christina Kalenius ja kuntakehityslautakunnan puheenjohtaja Jyrki Kosonen. Viranhaltijoista ryhmään kuuluivat kunnanjohtaja Hannu Laurila, tekninen johtaja Mika Pynttari, sivistysjohtaja Timo Ahvo ja talousjohtaja Riitta Samola. Ryhmän sihteerinä toimi opetuspäällikkö Janne Mäkinen. Ohjausryhmän työtä tuki viranhaltijoista koostunut valmisteluryhmä.

Vuonna 2023 ja 2024 tehty valmistelutyö on jakautunut kahteen osaluokkaan: Vapaa-aikapalveluiden tilojen ja opetuksen tilojen tarkasteluun. Hyvinvointilautakunnan toiminnan alla ovat vapaa-aikapalvelut ja sivistyslautakunnan toiminnan alla ovat opetuspalvelut. Tilatarveselvityksessä on tuotu tarkasteluun edellä mainittujen toimintojen lisäksi myös laajemmin Mäntsälän kunnan investointitarpeet, joka mahdollistaa investointien kokonaisharkinnan.

Opetuspalvelut

Tilatarveselvityksessä tehtiin perusopetukseen uusi oppilasennustemalli, jossa tarkastellaan syntyneiden ikäluokkaa ja kyseessä olevan ikäluokan lasten määrän muutosta koulun aloitushetkeen saakka. Mallissa oletuksena on, että seitsemässä vuodessa ikäluokkaan tulee keskimäärin 23 prosenttia muuttovoittoa, kun lapset aloittavat oppivelvollisuuskoulutuksen seitsemän vuoden ikäisenä. Tämän jälkeen perusopetuksen ikäluokissa tapahtuu vaihtelua yhdeksän vuoden aikana, mutta muutokset ovat suhteellisen pieniä ja aloittava ikäluokka on perusopetuksen päättöluokalla melko samankokoinen kuin koulun aloitushetkellä.

Oppilasmäärän lasku 2020-luvun puolen välin jälkeen vaikuttaa erityisesti siihen, kuinka monta ryhmää tullaan perustamaan koulunsa aloittaville oppilaille. Ryhmien määrän vähenemisellä alakouluissa on yhteys tarvittavaan henkilöstömäärään, joka pienenee suhteessa ryhmien lukumäärään. Yläkoulun ja lukion osalta tarkastelujaksolla ryhmien määrän

vähentäminen näkyy aluksi opetukseen käytettävissä tuntikehyksessä eikä vielä samalla tavalla kuin alakouluissa henkilöstömäärässä.

Perusopetuksen oppilaiden vähentäminen heijastuu myös koulujen käyttöasteessa. Vuoden 2023 tilastointipäivän perusopetuksen oppilasmäärä oli 2550. Jo tällä hetkellä osassa kouluista on melko alhainen käyttöaste ja koulukiinteistöissä olisi kapasiteettia ottaa vastaan suurempi oppilasmäärä. Koulutilojen käyttöaste tulee laskemaan 2020-luvun loppuun mennessä kaikissa kiinteistöissä. Koulurakennusten yhteinen käyttöaste on nykyhetkellä keskimäärin 76 prosenttia ja laskee ennustekaudella 57 prosenttiin, joka tarkoittaa nykyhetkeen verrattuna 662 oppilaspaikan vapautumista. Kokonaisuudessaan Mäntsälän perusopetuksen kouluissa on 3339 oppilaspaikkaa ja ennusteen mukaan niitä on vuonna 2030 vapaana 1451 paikkaa.

Tilatarveselvityksessä tavoitteena oli tarkastella erityisesti Myllymäen koulun tilahankkeen ratkaisuvaihtoehtoja. Myllymäen koulun kiinteistön ratkaisun tarkastelussa on huomioitava sen vaikutukset Mäntsälän keskustan ja keskustan alueen lähellä olevaan kouluverkon kokonaisuuteen. Kokonaistarkastelulla tuodaan päätöksentekoon muutoksen hallinnan näkökulma ja kiinteistötarpeiden muutoksen taustalla olevien tekijöiden vaikutusten arviointi. Jos tätä ei tehdä, Myllymäen koulua koskevien ratkaisujen arviointi muuttuu mahdottomaksi. Toisena tavoitteena on eri vaihtoehtojen keskinäinen arviointi. Kokonaisuuden tarkastelulla pyritään myös kuvaamaan tulevan kehityksen suuntaa koko kouluverkossa ja tukemaan päätöksentekoa. Skenaariotyöskentelyllä pyritään arvioimaan erilaisia kehityskulkuja. Tarkastellut skenaariot ovat:

- A-versio - FCG-mallin sovellus
- B-versio - Tuusula-sopimus puretaan
- C-versio - Myllymäen koulua ei rakenneta

Skenaarioiden taustalla on arvioitu oppilasmäärän vaikutuksia kiinteistötarpeisiin, opetukseen saatavan valtionosuuden kehityksen suuntaa ja henkilöstötarvetta tulevaisuudessa sekä toimintatulojen ja -menojen suhdetta. Pedagogisesta näkökulmasta skenaariot lähtevät kahdesta yhtenäiskoulusta Mäntsälän kunnan keskustan alueella ja oppilaan yhtenäisen koulupolun rakentamisesta.

Perusopetuksen oppilasmäärän pieneminen aiheuttaa kolme hallittavaa tekijää opetuspalveluihin. Ensimmäisenä on tilankäytön hallinta, toisena henkilöstömäärän hallinta ja kolmantena talouden hallinta. Nämä kaikki vaikuttavat oppilaan opetuksen toteuttamiseen. Skenaarioiden arvioinnissa on otettu huomioon nämä lähtökohdat.

Eri skenaarioiden vertailussa A-version henkilöstökustannusten vähentäminen on suurin. Opetuspalveluiden talouden osalta haasteellisin asia on oppilasmäärän vähentämisen aiheuttama epäsuhta toimintatuloissa ja toimintamenoissa. Nykyisellä opetuksen toteuttamisen rakenteella toimintamenojen säästö on noin 1,24 miljoonaa euroa. Samanaikaisesti oppilasmäärään sidottu valtionosuus kuitenkin laskee huomattavasti enemmän. Valtionosuuden lasku on noin 3,5 miljoonaa euroa. Toimintatulojen laskeminen on siis suurempaa kuin nykyisellä toimintarakenteella toteutuva toimintamenojen pienentyminen, jolloin rahoitukseen nykyrakenteella muodostuu 2,6 miljoonan euron vaje.

Toimintatulojen ja toimintamenojen epäsuhdasta syntyy tilanne, jossa opetuksen toimintamenot uhkaavat painottua entistä enemmän välillisiin

kustannuksiin eli kiinteistöihin, ruoka- ja siivoushuoltoon, kun taas oppilaiden opetukseen menevä osuus pienentyy jatkuvasti. Tämä aiheuttaa paineen kunnan omarahoitusosuuden kasvulle.

Oppilaiden opetuksen toteutuminen edellyttää pätevää henkilöstöä, oppimateriaaleja ja -tarvikkeita sekä asianmukaisia tiloja. Jotta Mäntsälän opetuspalveluiden laadukas toiminta voidaan turvata, tulee tämän vuosikymmenen aikana suunnitelmallisesti ratkaista toimintaan ja talouteen liittyvät haasteet. Opetuspalveluiden haaste on rakenteellinen. Rakenteellinen haaste liittyy oppilasmäärän pienentymiseen ja siihen liittyvään tarpeeseen sopeuttaa toimintaa ja menoja nykyistä huomattavasti toiselle tasolle niin, että turvataan lasten ja nuorten laadukas opetus ja mahdollisimman yhtenäinen koulupolku perusopetuksessa.

Mäntsälän kunnan investointisuunnitelmiin sisältyy paljon muitakin investointikohteita kuin sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen talonrakennus- tai perusparannuskohteet. Tämän takia on tärkeää, että kunnan toimintaa ja siihen liittyviä kiinteistötarpeita tarkastellaan myös laajempänä kokonaisuutena kuin vain yhden palvelualueen tarpeita tutkien.

Tekninen ja elinvoimapalvelualueen investointisuunnitelmassa on kunnan talouden kantokyvyn ja hallinnan kannalta isoja haasteita. Haasteisiin liittyy myös rahoitus ja kunnan mahdollisuus kattaa tulorahoituksella ja lainoilla investoinnit. Toimenpideohjelmaluonnoksessa käsitellyt kiinteistöjen investointitarpeet ovat mittavia. Kun niiden lisäksi tarkastellaan muita tarpeellisia investointeja, joudutaan tekemään priorisointia ja myös investointien järjestyksen arvottamista sekä investointien tarpeellisuuden tarkastelua. Esimerkiksi vesiliikuntakeskuksen investointi siirtää muita isompia hankkeita eteenpäin, jos se toteutetaan 2020-luvun loppupuolella. Tilatarveselvityksessä opetuspalveluiden investointien vertailussa suositettiin skenaarioista A-versiota, jonka investointitarpeet ovat kustannuksiltaan pienimmät.

Mäntsälän kunnan käyttötaloudessa sivistys- ja hyvinvointipalveluiden toimintamenot muodostavat noin kaksi kolmasosaa kaikista kunnan menoista. Tekninen ja elinvoiman palvelualueen toimintamenoista suuri osa kytkeytyy sivistys- ja hyvinvointipalveluiden sisäisiin vuokriin, jotka ovat teknisen palvelualueen ulkoisia toimintamenoja.

Kunnan muilla palvelualueilla ei ole tarvittavaa kykyä sopeuttaa toimintaansa vastaamaan opetuspalveluihin muodostuvaa tulojen ja menojen epäsuhdetta, jos opetuspalveluihin muodostuvaa rakenteellista haastetta ei pystytä ratkaisemaan. Tämä tarkoittaa myös kunnan muun toiminnan liikkumavaran kapenemista ja kunnan investointikyvyn pienentymistä.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen tilojen käytön toimenpideohjelman luonnosversiossa (liite 1) vuosille 2025-2030 ei päätetä yksittäisen hankkeen toteutuksesta, yksikön lopettamisesta tai toimintojen yhdistämisistä. Toimenpideohjelma esitetään lausuntojen jälkeen kunnanvaltuustolle hyväksyttäväksi, jotta poliittisesti osoitetaan valmistelun suunta, otetaan huomioon investointien kokonaisuus ja niiden tärkeysjärjestys sekä kunnan talouden liikkumavara. Hyväksytty toimenpideohjelma ohjaa myös kuntalaisten osallisuustyöskentelyn valmistelua ja päätösten tueksi tehtävää vaikutustusten arviointia.

Sivistyslautakunnalle on valmisteltu toimenpideohjelmaluonnosta koskeva osallisuustyöskentelyn suunnitelma. Toimenpideohjelmaluonnoksesta pyydetään lausunnot vaikuttamistoimielimiltä, henkilöstöjärjestöiltä ja

koulujen vanhempainyhdistyksiltä. Osallisuustyöskentelyn suunnitelma on liitteenä 2.

Valmistelija	Sivistysjohtaja Timo Ahvo, sähköposti timo.ahvo(@)mantsala.fi, opetuspäällikkö Janne Mäkinen, sähköposti janne.makinen(@)mantsala.fi, hyvinvointipäällikkö Vuokko Leirimaa, sähköposti vuokko.leirimaa(@)mantsala.fi
Esittelijä	Sivistysjohtaja Ahvo Timo
Päätösehdotus	<p>Sivistyslautakunta merkitsee tiedoksi Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen tilojen käytön toimenpideohjelman 2025-2030 valmistelun.</p> <p>Sivistyslautakunta hyväksyy osallisuustyöskentelyn suunnitelman ja pyytää lausunnot toimenpideohjelmaluonnoksesta 16.10.2024 mennessä.</p>
Käsittely	<p>Käsittelyn aikana jäsen Eerik Brusila teki seuraavan vastaesityksen:</p> <p>Sivistyslautakunta merkitsee tiedoksi Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen tilojen käytön toimenpideohjelman 2025-2030 valmistelun. Lautakunta kuitenkin painottaa, että toimenpideohjelma on luonnos ja skenaarioissa eteneminen vaatii lisäpäätöksiä.</p> <p>Jäsen Lauri Ylimartimo kannatti esitystä.</p> <p>Koska asiasta oli tehty esittelijän esityksestä poikkeava vastaesitys puheenjohtaja totesi, että asiasta on äänestettävä ja ehdotti nimenhuutoäänestystä esittelijän esityksen ollessa jaa ja Eerik Brusilan esityksen ollessa ei.</p> <p>Äänestyksessä esittelijän esityksen puolesta äänesti neljä jäsentä (Martti Nykänen, Heidi Hoffman, Päivi Koski ja Matti Virpiaro) ja Eerik Brusilan esityksen puolesta äänesti neljä jäsentä (Eerik Brusila, Lauri Ylimartimo, Osku Karttunen ja Niina Pohjonen). Puheenjohtaja totesi, että kuntalain mukaan äänten mennessä tasan, päätökseksi tulee ehdotus, jota puheenjohtaja on äänestänyt.</p>
Päätös	<p>Puheenjohtaja totesi sivistyslautakunnan äänestyksen perusteella hyväksyneen esittelijän päätösehdotuksen.</p> <p>Liite 1. Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen tilojen käytön toimenpideohjelmaluonnos 2025-2030 Liite 2. Osallisuustyöskentelysuunnitelma</p>